

Co Oppenheimer vynechal

Ni nationalinterest.org/feature/what-oppenheimer-left-out-206722

18. srpna 2023

Oppenheimer Christophera Nolana je filmová tour-de-force – skvěle zahraná, vizuálně ohromující a dramaticky působivá. Adaptováno podle uznávané biografie Kai Birda a Martina J. Sherwina, filmový portrét vůdce projektu Manhattan je obecně přesný a intelektuálně vážný, sleduje cestu od vývoje moderní fyziky k úsvitu jaderné éry. A tím, že se celý film soustředí na jedinou intenzivní postavu, činí složité události jasnými, koherentními a poutavými. Právě toto uspořádání však zaručuje relativně úzký pohled na mnoho pokrytých otázek, ponechává širší strategický a politický kontext kolem úsilí jaderných vědců do značné míry neřešený a vytváří zavádějící dojem o roli jaderných zbraní během konce druhé světové války a po.

Když se film zabývá například použitím bomby, občas zaslechnete zmínku o možné invazi do Japonska, pravděpodobnosti kapitulace a americko-sovětských vztazích, ale tím vším se stráví méně času než Oppenheimerem v postel. Následovat válku pouze z jedné země navíc nevyhnutelně zkresluje chápání toho, co bylo z definice hrou

pro více hráčů. A pozdější části filmu, o Oppenheimerových bezpečnostních prověrkách, říkají jen málo o pokračujícím vlivu bomby na americkou válku.

Clint Eastwood natočil dva filmy o bitvě o Iwo Jimu, jeden z americké perspektivy a jeden z japonského pohledu. Bylo by skvělé, kdyby Nolan udělal totéž a zobrazil konec války v Tichomoří, jak vypadal z Tokia a Hirošimy, stejně jako z Washingtonu a Los Alamos. Pokud jde o to, která japonská postava by mohla hrát roli Oppenheimera poskytující zaměření na dramatickou jednotu, dobrou volbou by byl generál Korechika Anami, ministr japonské armády – militarista tvrdé linie, jehož smrt několik hodin před kapitulací jeho země ztělesňovala vášně a paradoxy jednoho z nich. nejbouřlivější měsíce v historii.

Co se dělo v Japonsku

Politický systém císařského Japonska představoval polobožského císaře, který předsedal autoritářské vládě ovládané relativně autonomními vojenskými byrokraciemi. Během léta 1945 měl rozhodovací pravomoc kolektivně šestičlenný výbor se čtyřmi zástupci ozbrojených sil. A Anami, nejmocnější z nich, měla právo veta nad veškerou národní politikou.

Anami, chytrý, seriózní profesionál, který na jaře zaujal svůj post, když řada japonských porážek vedla k obměně kabinetu, věděla, že válka se vyvíjí špatně. Zůstal si však jistý, že jeho síly mohou stále zasazovat nepříteli silné rány a možná narušit jakoukoli invazi na japonské domovské ostrovy. To by mohlo získat dostatek času a prostoru k uspořádání kompromisního míru, pomyslel si, a pokud ne, no, pak by alespoň armáda padla do boje. Jak poznamenal jeho kolega generál Yoshijiro Umezu, náčelník generálního štábu armády,

Slovo „vzdát se“ není v japonském vojenském slovníku. V našem vojenském školství platí, že pokud ztratíte zbraně, bojujete holýma rukama. Když už vám ruce nepomohou, bojujete nohama. Když už nemůžete používat ruce a nohy, koušete zuby. Nakonec, když už nemůžete bojovat, ukousnete si jazyk a spácháte sebevraždu. To je to, co učím.

Frakce tvrdé linie ve vládě byla vyvážena umírněnější frakcí, vedenou však civilisty na ministerstvu zahraničí a císařském dvoře. Stále více si uvědomovali rozsah blížící se vojenské katastrofy a doufali, že ji zaženou vyjednaným urovnáním, které ochrání imperiální systém před zahraničními reformami nebo domácí revolucí. Zastánci tvrdé linie však vládli kabinetu a bojovalo se dál.

To byla situace, které museli čelit spojenečtí politici, když projekt Manhattan konečně začal přinášet ovoce. Navzdory německé kapitulaci, bez ohledu na vlastní ztráty, Japonsko odmítlo ustoupit a nadále kladlo zuřivý odpor. Trumanova administrativa vrhla na problém vše, co mohla, od bombardování přes blokádu až po plánovanou invazi na domovské ostrovy, která měla začít v listopadu, s odhady amerických obětí v rozmezí desítek až stovek tisíc. Bílý dům prosil Rusko, aby vstoupilo do války v Tichomoří, stejně jako Rusko dříve prosilo Spojené státy a Spojené království, aby otevřely druhou frontu v Evropě. A několik znalých doufalo, že speciální tajné zbraně vyvíjené Oppenheimerem a jeho kolegy by mohly změnit hru.

Kromě vojenské eskalace někteří upřednostňovali pokusy o diplomatické gambity k ukončení války, jako je objasnění druhů zacházení, které by Japonsko mohlo očekávat po okupaci, a umožnění zachování monarchie. Jedním z nich byl britský premiér Winston Churchill, který v červenci podal případ Trumanovi. Jak popsal rozhovor ve svých pamětech,

Pozastavil jsem se nad obrovskými náklady v americkém a v menší míře v britském životě, kdybychom Japoncům vynutili „bezpodmínečnou kapitulaci“. Bylo na něm, aby zvážil, zda by se to nedalo vyjádřit nějakým jiným způsobem, abychom dostali vše podstatné pro budoucí mír a bezpečnost, a přesto jim nechali nějakou ukázkou toho, že si zachránili svou vojenskou čest a nějakou jistotu o své národní existenci poté, co vyhověl všem ochranným opatřením nezbytným pro dobyvatele. Prezident bez obalu odpověděl, že si nemyslí, že Japonci měli po Pearl Harboru nějakou vojenskou čest. Spokojil jsem se s tím, že v každém případě mají něco, za co jsou připraveni čelit jistě smrti ve velmi velkém počtu, a to pro nás nemusí být tak důležité jako pro ně.

Sovětský vůdce Josef Stalin, cyničtější než jeho partneři, v tom problému neviděl. Truman by měl učinit jakékoli sliby nezbytné k tomu, aby přiměl Japonce, aby odstoupili, řekl zvláštnímu emisarovi Harrymu Hopkinsovi, ale necítí se povinen je poté splnit. Hopkins shrnul Stalinovu radu pro prezidenta jako „souhlas s mírnějšími mírovými podmínkami, ale jakmile se dostaneme do Japonska, abychom jim dali práci“.

Nakonec se Truman rozhodl dát Japoncům poslední šanci, aby se vzdali před použitím atomových zbraní nebo invazí na domovské ostrovy, ale rozhodl se dodržet sliby i hrozby relativně vágní. Postupimská deklarace z 27. července tak zopakovala výzvy k bezpodmínečné kapitulaci Japonska a zároveň specifikovala několik příkladů umírněného zacházení, které by Japonsko mohlo později očekávat, včetně zachování vlády „ustavené v souladu se svobodně vyjádřenou vůlí japonského lidu“. Deklarace byla uzavřena hrozbou „okamžitého a úplného zničení“, ale nezmínila se o dvou nových prvcích ve válce: o blížícím se vstupu Sovětů a atomových zbraních, které se o jedenáct dní dříve ukázaly jako užitečné při úspěšném testu Trinity v Los Alamos. Když japonská vláda neodpověděla, 6. srpna byla bomba svržena na Hirošimu.

Cesta ke kapitulaci

V *Oppenheimerovi* se zdá, že svržení bomby vede přímo ke konci války. Ve skutečném životě byly věci komplikovanější a podmíněnější. Japonská vláda byla ohromena útokem na Hirošimu, ale měla potíže s asimilací toho, co se skutečně stalo, a neučinila žádný krok, aby se vzdala. 8. srpna Sověti oznámili, že vstupují do boje, protínají Mandžusko a maří veškeré přetrvávající japonské naděje, že by Moskva mohla zprostředkovat kompromisní urovnání. A 9. srpna další atomová bomba zničila Nagasaki.

Když zprávy o těchto třech odlišných, ale téměř simultánních událostech pronikaly dovnitř, japonští vůdci si uvědomili, že se něco velkého změnilo, a sešli se, aby zvážili své další kroky. Ale navzdory

všemu zůstala velká šestka kabinetu na mrtvém bodě. Předseda vlády, ministr zahraničí a ministr námořnictva chtěli přijmout podmínky Postupimské deklarace s výhradou výslovného uznání, že císařská instituce bude zachována. Ale Anami a náčelníci štábu armády a námořnictva dali přednost pokračování v boji, dokud spojenci nepřijmou tři dodatečné podmínky: že Japonsku bude dovoleno se odzbrojit, že nedojde k žádné okupaci domovských ostrovů a že nebude procesy s válečnými zločinci.

Podráždění, zoufalí umírnění prosili císaře, aby zlomil vaz, a nakonec souhlasil. Večer 9. srpna, prakticky poprvé v moderních japonských dějinách, dosud ceremoniální monarcha silně obhajoval konkrétní postup v národní politice a osobně požádal kabinet, aby válku zastavil. Šokovaní, ale uctiví zastánci tvrdé linie se klaněli císařské vůli a japonská vláda poslala Američanům prostřednictvím Švýcarů nótu, v níž přijala Postupimskou deklaraci „s tím, že uvedená deklarace neohrožuje žádný požadavek, který předjímá jeho výsady. Veličenstvo jako suverénní vládce.”

Tato nóta byla ve Washingtonu přivítána, ale pro americké představitele vyvolala rozpaky, protože zpochybnila představu bezpodmínečné kapitulace a znovu otevřela vnitřní debatu o tom, zda zachovat status císaře. Truman nařídil ministru zahraničí Jamesi Byrnesovi, aby přišel s odpovědí, a po mnoha diskusích odpověď USA, zasláná zpět přes Švýcary 11. srpna, tuto záležitost zfalšovala slovy: „Od okamžiku odevzdání autority císaře a Japonská vláda, aby vládla státu, bude podléhat vrchnímu veliteli spojeneckých mocností, který učiní takové kroky, které uzná za vhodné, aby splnil podmínky kapitulace.